

УДК 005.35:658

Владислава Ігорівна ТРОЯН

аспірант кафедри економіки підприємництва, бізнес-адміністрування та регіонального розвитку, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова, Україна, e-mail: troyan.vlada@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2142-2873>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Троян, В. І. Теоретичні засади організаційно-економічного механізму реалізації корпоративної соціальної відповідальності на будівельних підприємствах // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць (ISSN 2313-4569); за ред. М. І. Зверькова (голов. ред.) та ін. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2018. № 2 (66). С. 111–118.

Анотація. У статті розглянуто концептуальні аспекти механізму формування корпоративної соціальної відповідальності. Наведено теоретико-методологічні основи формування механізму корпоративної соціальної відповідальності та проаналізовано особливості та проблеми його запровадження на підприємствах будівельної галузі. Зміна факторів середовища функціонування підприємств вимагає втілення у їх діяльність нових концепцій управління. Впровадження практики корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в Україні є надзвичайно актуальним завданням сьогодні, яке спричинене розвитком концептуальних положень ведення діяльності, євроінтеграційними процесами країни; зростанням рівня прозорості українських кордонів для іноземних капіталів та виходом вітчизняного виробника на міжнародні ринки; посиленням вимог з боку споживачів до діяльності підприємств та їх впливу на суспільство та довкілля, військовими діями на території України. Це сприяло тому, що держава та суспільство знайшли єдину ринкову модель взаємовідносин із зацікавленими особами, зіставили гідну конкуренцію на світовому ринку, а також утримували сегменти внутрішнього національного ринку. Досліджено переваги, недоліки та переешкоди у сфері використання корпоративної соціальної відповідальності вітчизняними підприємствами, встановлено перспективи її розвитку. Проаналізовано взаємодію та зони відповідальності органів державного управління, бізнес-структур, профспілкових, громадських організацій та інших зацікавлених сторін. Окреслено актуальні теоретико-методологічні проблеми становлення та розвитку корпоративної соціальної відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності в Україні.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність; організаційно-економічний механізм; стейкхолдери; будівельне підприємство; персонал; механізм формування корпоративної соціальної відповідальності; елементи механізму корпоративної соціальної відповідальності.

Владислава Ігорівна ТРОЯН

аспірант кафедри економіки і підприємництва, бізнес-адміністрування і регіонального розвитку, Харківський національний університет міського господарства ім. А. Н. Бекетова, Україна, e-mail: troyan.vlada@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2142-2873>

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА РЕАЛИЗАЦИИ КОРПОРАТИВНОЙ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ НА СТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Троян, В. І. Теоретические основы организационно-экономического механизма реализации корпоративной социальной ответственности на строительных предприятиях // Вестник социально-экономических исследований : сб. науч. трудов (ISSN 2313-4569); под ред. М. И. Зверькова (глав. ред.) и др. Одесса : Одесский национальный экономический университет. 2018. № 2 (66). С. 111–118.

Аннотация. В статье рассмотрены концептуальные аспекты механизма формирования корпоративной социальной ответственности. Приведены теоретико-методологические основы формирования механизма корпоративной социальной ответственности и проанализированы особенности и проблемы его внедрения на предприятиях строительной отрасли. Изменение факторов среды функционирования предприятий требует

воплощения в их деятельность новых концепций управления. Внедрение практики корпоративной социальной ответственности бизнеса в Украине сегодня чрезвычайно актуальная задача, которая вызвана развитием концептуальных положений ведения деятельности, евроинтеграционными процессами страны; ростом уровня прозрачности украинских границ для иностранных капиталов и выходом отечественного производителя на международные рынки; усилением требований со стороны потребителей к деятельности предприятий и их влияния на общество, и окружающую среду, военными действиями на территории Украины. Это способствовало тому, что государство и общество нашли единую рыночную модель взаимоотношений с заинтересованными лицами, составили достойную конкуренцию на мировом рынке, а также удерживали сегменты внутреннего национального рынка. Исследованы преимущества, недостатки и препятствия в сфере использования корпоративной социальной ответственности отечественными предприятиями, установлены перспективы ее развития. Проанализированы взаимодействия и зоны ответственности органов государственного управления, бизнес-структур, профсоюзных, общественных организаций и других заинтересованных сторон. Определены актуальные теоретико-методологические проблемы становления и развития корпоративной социальной ответственности субъектов предпринимательской деятельности в Украине.

Ключевые слова: корпоративная социальная ответственность; организационно-экономический механизм; стейкхолдеры; строительное предприятие; персонал; механизм формирования корпоративной социальной ответственности; элементы механизма корпоративной социальной ответственности.

Vladyslava TROIAN

Postgraduate Student, Economics of Enterprise, Business Administration and Regional Development Department, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine, e-mail: troyan.vlada@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2142-2873>

THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IMPLEMENTATION AT CONSTRUCTION ENTERPRISES

Troian, V. (2018). *Theoretical foundations of the organizational and economic mechanism of corporate social responsibility implementation at construction enterprises*. Ed.: M. Zveryakov (ed.-in-ch.) and others [Teoretychni zasady orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu realizatsii korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti na budivelnykh pidpriemstvakh; za red.: M. I. Zveriyakova (gol. red.) ta in.], *Socio-economic research bulletin; Вісник соціально-економічних досліджень* (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, No. 2 (66), pp. 111–118.

Abstract. The article considers the conceptual aspects of the mechanism of corporate social responsibility formation. The theoretical and methodological foundations of forming the mechanism of corporate social responsibility are presented and its peculiarities and problems of its implementation at the enterprises of the building industry are analyzed. Changes in factors of the environment of the functioning of enterprises require the implementation of new management concepts in their activity. Implementation of the practice of corporate social responsibility in Ukraine is a topical task today, which is caused by the development of conceptual provisions for conducting activities, European integration processes of the country; an increase in the level of transparency of Ukrainian borders for foreign capital and domestic producers' entry into international markets; increasing consumers requirements to the enterprises' activities and their impact on the society and the environment, military actions in the territory of Ukraine. The introduction of mechanisms for implementing corporate social responsibility of the enterprise contributed to the fact that state and society has found a single market model of relationships with stakeholders, represented worthy competition on the world market and kept segments of the domestic national market. The advantages, disadvantages and obstacles in the sphere of using corporate social responsibility by domestic enterprises are investigated, prospects of its development are determined. The interaction and areas of responsibility of public administration bodies, business structures, trade unions, public organizations and other stakeholders are analyzed. The actual theoretical and methodological problems of formation and development of corporate social responsibility of business entities in Ukraine are outlined.

Keywords: corporate social responsibility; organizational and economic mechanism; stakeholder; construction company; personnel; mechanism of corporate social responsibility formation; elements of the mechanism of corporate social responsibility.

JEL classification: M140

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасному суспільстві вирішення соціальних завдань набуває першочергового значення. Проте економічна криза знизилася можливість держави щодо виконання всіх своїх соціальних функцій. В сучасних умовах

розвитку суспільства висуваються нові вимоги до формування і реалізації корпоративної соціальної відповідальності підприємств. На перший план виступає важливість тристоронньої взаємодії держави, бізнесу і суспільства, що обумовлює необхідність уточнення існуючих пріоритетів, удосконалення методів та інструментів досягнення стратегічних цілей як окремих підприємств, так і суспільства загалом [1; 2].

Важливим питанням реалізації механізмів корпоративної соціальної відповідальності в діяльності підприємств та житті суспільства є впровадження організаційно-економічного механізму, який відповідає сучасним реаліям в державі та сформованим інституційним нормам.

В економічній літературі механізм реалізації корпоративної соціальної відповідальності розглядають як сукупність організаційних і економічних важелів (кожному з яких властиві власні форми управлінського впливу), що чинять вплив на економічні та організаційні параметри системи управління підприємством, що сприяє досягненню певних цілей. У структурі організаційно-економічного механізму варто виділяти три системи: систему забезпечення, функціональну систему, цільову систему [3].

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблемам корпоративної соціальної відповідальності присвячено наукові праці таких зарубіжних і вітчизняних вчених, як: Ж. Беляєв, Дж. Елкінгтон, А. Керолл, Ф. Котлер, М. Креймер, М. Портер, М. Фрідман, А. М. Колот, Є. Г. Панченко, Л. П. Петрашко, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко, О. А. Даниленко, Л. А. Грициної, О. В. Мартинюк та ін. Однак, не зважаючи на існуючі наукові напрацювання в цій області, питання корпоративної соціальної відповідальності залишається не до кінця визначеним і потребує подальшого дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність значної кількості публікацій, присвячених дослідженню сфери соціально відповідального корпоративного управління, досі не отримано практичних рекомендацій щодо механізму реалізації корпоративної соціальної відповідальності в діяльності вітчизняних будівельних підприємств. Також залишаються недостатньо дослідженими і потребують подальшого наукового обґрунтування методи застосування корпоративної соціальної відповідальності й окремих її складових. Це обумовлює необхідність подальшого дослідження та розробки теоретико-методологічних основ формування механізму корпоративної соціальної відповідальності.

Постановка завдання. Метою статі є обґрунтування теоретико-методичних засад організаційно-економічного механізму реалізації корпоративної соціальної відповідальності на підприємствах будівельної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Механізм реалізації корпоративної соціальної відповідальності повинен розглядатися як структура, що регулюється дією економічних принципів, вимогами чинного законодавства та потреб стейкхолдерів, проходячи у своєму розвитку етапи організації, планування, контролю, впровадження [4]. Таким чином, механізм виходить за межі окремого підприємства, оскільки функціонує в межах правового поля держави, а його дія може мати зовнішнє спрямування. З огляду на це, організаційно-економічний механізм реалізації соціальної відповідальності будівельних підприємств розглядається на засадах синергетичного підходу, який полягає в тому, що він орієнтований не на зовнішні властивості, не на цілі та сподівання суб'єкта управлінської діяльності, а на внутрішні властивості системи, її власні закони еволюції та самоорганізації діяльності будівельного підприємства.

До основних положень побудови моделі механізму реалізації соціальної відповідальності підприємства варто віднести:

1. Розгляд корпоративної соціальної відповідальності підприємства як складової частини загальної системи управління, що належить до соціальної сфери.
2. Врахування проблем взаємодії підприємства та зовнішнього середовища, яке формується суспільством, державою, громадськими та підприємницькими об'єднаннями.

3. Врахування галузевих особливостей та основних функцій, на виконання яких спрямована діяльність будівельного підприємства.
4. Врахування норм корпоративної культури при визначенні загальних напрямків соціальної відповідальності підприємства [5].

Застосування синергетичного підходу до впровадження механізму реалізації корпоративної соціальної відповідальності підприємств дозволяє розглядати:

- саме підприємство як складну господарську систему, яка застосовує власний механізм управління соціальними процесами, дія якого спрямована на досягнення стратегічних цілей підприємства;
- персонал підприємства як його підсистему, яка перебуває під управлінським і регулюючим впливом керуючої підсистеми підприємства;
- підприємство як господарську систему, яка може вступати у взаємодію з іншими господарськими системами (юридичними та фізичними особами, територіальними громадами, тощо);
- підприємство як складову системи вищого порядку – національної економіки. При цьому на рівні держави встановлюються правила і норми реалізації соціально відповідальних відносин між усіма суб'єктами таких відносин.

Підприємство в багаторівневій моделі реалізації соціальної відповідальності в суспільстві одночасно розглядається як підсистема, надсистема і взаємодіюча система. Зважаючи на зазначене, суб'єктом соціальної відповідальності підприємства виступають не тільки управлінські структури окремих підприємств, але і державні органи влади національного і регіонального рівнів, підприємницькі об'єднання, громадські інституції, які розробляють напрями і норми здійснення соціальної політики підприємства, стимулюють їх дотримання.

Сьогодні для вітчизняної будівельної галузі дуже важливе започаткування умов, що сприяють впровадженню системних заходів з корпоративної соціальної відповідальності – добровільних програм компаній щодо покращення якості життя її стейкхолдерів (зацікавлених сторін). Тому особливої уваги набуває процес управління реалізацією та розвитком корпоративної соціальної відповідальності [5].

У розрізі будівельної сфери соціальна відповідальність виявляється у декількох аспектах: забезпечення сталого розвитку суспільства, етичне та прозоре ведення бізнесу, лояльність до персоналу, екологія (будівельні підприємства не позбавлені відповідальності за незадовільний стан навколишнього середовища), налагодження зв'язку та задоволення інтересів зацікавлених осіб. Незважаючи на те, що концепція корпоративної соціальної відповідальності в Україні знаходиться на етапі становлення (порівняно з розвиненими країнами), питання ефективності соціальних заходів та дій постає достатньо гостро. Глобалізація економічних процесів та підвищення інформаційної прозорості примножують позитивні наслідки від впровадження корпоративної соціальної відповідальності в діяльність підприємств та відповідно завдають відчутного збитку суб'єктам, які недооцінюють значимість соціально відповідальної діяльності. Виходячи із режиму тотальної економії на фінансових ресурсах, не кожне будівельне підприємство має можливість реалізовувати концепцію корпоративної соціальної відповідальності у повному обсязі. Таким чином, особливої актуальності набуває питання механізму реалізації корпоративної соціальної відповідальності на підприємствах будівельної галузі [5].

Нині в Україні механізм реалізації корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств ґрунтується на законодавчій базі, яка регулює відносини у сферах соціально-трудова відносин, інформаційної, фіскальної та екологічної політики. У своїй сукупності вони визначають набір важелів та інструментів, які можуть застосовуватись державою з метою регулювання та реалізації принципів соціально відповідальної діяльності бізнесу. Поряд з цим, не варто применшувати роль самого підприємства як основного носія корпоративної соціальної політики. Саме управлінський апарат конкретного підприємства,

виходячи з фінансових можливостей підприємства, його корпоративних цілей і завдань, розвиває основні напрями його соціальної політики [6].

У першу чергу, соціальна відповідальність підприємства має бути орієнтована на персонал. Соціальна відповідальність підприємства, що орієнтована на персонал, має проявлятися, по-перше, у формі справедливої заробітної плати і гідних умов праці, по-друге, через інструменти досягнення лояльності працівників до підприємства: матеріальне та нематеріальне стимулювання.

До нематеріальних інструментів стимулювання віднесемо соціальні пакети, тренінги, освітні заходи, медичні програми, спортивні заходи, корпоративні свята. При цьому основна увага приділяється індивідуальному внеску працівників у розвиток підприємства та їх потребам. Це дозволяє створити у персоналу відчуття власної значущості для підприємства, сприяє його прагненню виправдати довіру, формуванню відповідальності за внесок у розвиток ділової репутації підприємства. Запорукою успіху реалізації соціальної відповідальності щодо персоналу підприємства є вдалий синтез інструментів матеріального і нематеріального заохочення.

Зазначимо, що особливої ваги в цьому контексті набуває наявність зворотного зв'язку. Принцип зворотного зв'язку передбачає можливість персоналу донести до власника свою думку про ефективність менеджменту і соціальну політику підприємства, ступінь його задоволеності та побажання [6].

Однак об'єкту область корпоративної соціальної відповідальності не можна зводити лише до питань підтримки співробітників підприємств; це більш широке коло питань, яке повинно включати і проблеми всього суспільства – споживачів, бізнес-партнерів, конкурентів, громади, держави.

По відношенню до кожного із цих об'єктів підприємство розробляє власний набір інструментів реалізації соціальної відповідальності. Для будівельного підприємства такими інструментами можуть виступати: соціальне інвестування, меценатство, спонсорство, персональний характер стосунків постачальників і споживачів будівельних послуг, інформаційна відкритість, добросовісна конкуренція, відповідальність, договірна дисципліна, добросовісне виконання визначених законодавством обов'язків (сплата податків та інших платежів, участь у розвитку соціальної інфраструктури) [7].

За критерієм мотивації підприємців щодо реалізації соціальної відповідальності всі інструменти соціальної політики підприємства можна поділити на дві групи. З одного боку, підприємці очікують на певні переваги від участі у соціальних проектах, що формує активну мотивацію. До мотивів, які зумовлюють активні дії підприємства, можна віднести: формування сприятливих майбутніх умов для функціонування бізнесу в перспективі, побудову привабливого іміджу підприємства, залучення додаткових інвестицій, збільшення клієнтської бази і покращення економічних результатів діяльності, залучення кваліфікованого персоналу.

З іншого боку, велике значення має те, що соціальні заходи виступають ключовим елементом управління ризиками. Ці аргументи формують реактивну мотивацію, тобто соціально відповідальна поведінка розглядається як засіб збереження досягнутої стабільності. Прикладами реактивної мотивації є: уникнення судових переслідувань, причиною яких є позови від споживачів, працівників, сторонніх організацій, збереження партнерства з підприємствами, які працюють за принципами соціальної відповідальності, збереження іміджу компанії.

Організаційно-економічний механізм реалізації соціальної відповідальності підприємств розглядається з точки зору синергетичного підходу як сукупність важелів, інструментів та заходів організаційного, інформаційного, мотиваційного впливу на процеси соціально відповідальної діяльності підприємства з метою їх активізації та підвищення ефективності.

Організаційно-економічний механізм реалізації соціальної відповідальності підприємства формується за певною структурою (сукупністю елементів), організація якої

визначається функціями, на виконання яких він спрямований. У сучасних економічних умовах соціальна відповідальність підприємства розглядається як стандарт розвиненого корпоративного управління. Тому основною функцією такого механізму варто визнати досягнення стійкості підприємства як відкритої соціально-економічної системи, що забезпечується шляхом врегулювання конфлікту інтересів в зовнішньому і внутрішньому середовищі та залучення стейкхолдерів підприємства до процесу прийняття стратегічних рішень.

Крім зазначеної структури, організаційно-економічний механізм реалізації соціальної відповідальності будівельного підприємства спрямований на виконання функцій, які умовно розділено на три групи: загальні, соціально-економічні та соціально-культурні.

У реалізації соціальної відповідальності в межах будівельного підприємства визначальною є група функцій управління, серед яких – планування, організація, мотивування, контроль та регулювання. Імплементация зазначених функцій має базуватися на використанні достовірної та своєчасної інформації, без якої проведення аналізу стану та динаміки всіх процесів управління соціальною відповідальністю є неможливим. На основі здійсненого аналізу уможливується оперативне прийняття оптимальних рішень, формування системи заходів щодо підвищення ефективності внутрішніх та зовнішніх проявів соціальної відповідальності

Вагома роль в системі специфічних функцій належить функції перерозподілу як такої, яка забезпечує перерозподіл доходу торговельного підприємства між групами працівників у межах підприємства та між прошарками населення за його межами. Адже лише достатні обсяги фінансування проектів соціальної відповідальності можуть забезпечити їх ефективність, а це, у свою чергу, позначається на процесах розвитку будь-якого підприємства та суспільства в цілому.

Особливістю соціальної відповідальності є те, що її реалізація в межах будівельного підприємства можлива за умови долучення до неї кожного працівника. З огляду на це, важливого значення набуває комплекс соціально-культурних функцій. Серед них: відновлення та пропаганда культурних цінностей, ідеологічна (пропаганда і розвиток патріотизму щодо власного підприємства, держави, власного краю) [7].

Поряд з цим, важливо, щоб в межах будівельного підприємства соціальна відповідальність була виділена в окремий напрям, а очолювати його повинен один із топ-менеджерів підприємства.

Сьогодні відома практика створення на багатьох зарубіжних підприємствах, а також на великих вітчизняних підприємствах окремих підрозділів з питань впровадження соціальної відповідальності. Серед напрямків їх діяльності є реалізація проектів соціальної відповідальності, включаючи задоволення споживачів, етику, виконання законів і правил, захист навколишнього середовища, формування систем лояльності працівників, контрагентів, тощо.

Наголосимо, що найбільш ефективним інструментом соціальної відповідальності підприємств у сучасних умовах визнані соціальні програми.

Соціальні програми розробляються на різні проміжки часу, починаючи із довгострокових, які уточнюються в середньо- і короткострокових програмах.

Заходи, які передбачаються в цих програмах, групуються залежно від їхнього впливу на ті чи інші складові діяльності підприємства. Так, наприклад, на торговельному підприємстві доцільно групувати заходи за напрямками їх впливу на: економічні результати, технології будівництва та продажу, обслуговування споживачів, підвищення мотивації працівників тощо. У межах кожного напрямку повинні визначатися конкретні заходи, відповідальні особи за їхнє здійснення, строки виконання та механізм оцінки результатів.

Запровадження дієвих соціальних програм забезпечує підвищення рівня соціальної відповідальності підприємства, що, у свою чергу, зумовлює зміцнення його позитивної репутації як на ринку, так і серед співробітників, і справляє позитивний вплив не лише на результати господарської діяльності, але й на інвестиційну привабливість суб'єкта

господарювання. Проте, лише використання усієї сукупності методів реалізації соціальної відповідальності забезпечить досягнення як стратегічних цілей будівельного підприємства, так і суспільства загалом. При цьому до стратегічних цілей будівельного підприємства у сфері соціальної відповідальності вважаємо за необхідне віднести соціальну капіталізацію підприємства, підвищення конкурентоспроможності, соціально-економічний розвиток будівельного підприємства, а цілями суспільства визначено реалізацію принципів громадянського суспільства, налагодження взаємодії «бізнес – громада – держава», соціально-економічний розвиток держави.

Висновки і перспективи подальших розробок. За результатами дослідження можна зробити висновок про те, що концептуальні засади формування складових механізму корпоративної соціальної відповідальності в Україні потребують подальшого наукового дослідження. Організаційна модель корпоративної соціальної відповідальності на прикладі окремих підприємств формується під впливом існуючої корпоративної структури та стратегії, системи корпоративного управління в частині взаємодії між органами управління. В процесі розвитку механізму корпоративної соціальної відповідальності на підприємстві варто періодично враховувати структурні зміни у впливі зацікавлених осіб і рівень досягнутого соціального діалогу.

Перспективи подальших розробок за визначеною проблематикою полягають у тому, що теоретичні та методологічні розробки, висновки роботи сприятимуть вирішенню проблеми підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, захисту природного довкілля, прав споживачів та економічної конкуренції.

Література

1. Мамонова В., Озерова К. Механізми вдосконалення соціальної відповідальності бізнесу в Україні // Держава і ринок. 2010. URL: <http://www.kbiuara.kharkov.ua/e-book/putp/2010-2/doc/3/05.pdf> (дата звернення: 30.03.2018).
2. Мних О. Б., Далик В. П. Актуальні проблеми впровадження концепції соціальної відповідальності корпоративних структур // Актуальні проблеми економіки. 2013. № 12. С. 168–175. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua> (дата звернення: 20.03.2018).
3. Піддубна Л. І. Конкурентоспроможність економічних систем : теорія, механізм регулювання управління : монографія / За ред. Л. І. Піддубної. Харків : ІНЖЕК, 2017. 368 с.
4. Козаченко Г. В. Організаційно-економічний механізм як інструмент управління підприємством // Економіка. Менеджмент. Підприємництво : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. 2013. Вип. 11. С. 107–109.
5. Родіонов О. В. Формування концепції соціальної відповідальності підприємства // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. 2009. № 6–Е. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/vsunud/2009-6E/09rovsvp.htm> (дата звернення: 20.03.2018).
6. Томпсон А., Стрикленд А. Стратегический менеджмент : концепции и ситуации для анализа / Пер с англ. А. Р. Ганиевой. 12-е изд. М. : Вильямс, 2006. 928 с.
7. Березіна О. Ю. Функціональний аспект соціальної відповідальності корпорацій. URL: <http://intkonf.org/berezina-ouy-funktsionalniy-aspekt-sotsialnoyi-vidpovidalnosti-korporatsiy/> (дата звернення: 20.03.2018).
8. Аналітичний звіт «Корпоративна соціальна відповідальність в Україні 2005–2010 : стан та перспективи розвитку» // Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності». 2010. 56 с. URL: <http://csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2014/04/ksv-2005-2010-analitychnyy-zvit.pdf> (дата звернення: 30.04.2018).
9. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua> (дата звернення: 20.04.2018).
10. Офіційний сайт Центру «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності». URL: <http://www.csrukraine.org> (дата звернення: 20.04.2018).

References

1. Mamonova, V., Ozerova, K. (2010). *Mechanisms of improvement of social responsibility of business in Ukraine [Mekhanizmy vdoskonalennia sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu v Ukraini]*, *Derzhava i rynek*, available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2010-2/doc/3/05.pdf> [in Ukrainian]
2. Mnikh, O. B., Dalik, V. P. (2013). *Actual problems of the implementation of the concept of social responsibility of corporate structures [Aktualni problemy vprovadzhennia kontseptsii sotsialnoi vidpovidalnosti korporatyvnykh struktur]*, *Aktualni problemy ekonomiky*, No. 12, s. 168–175, available at: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua> [in Ukrainian]
3. Poddubna, L. I. (2017). *Competitiveness of economic systems: theory, mechanism of management regulation: monograph. Ed. by L. I. Poddubna [Konkurentospromozhnist ekonomichnykh system: teoriia, mekhanizm rehuliuвання upravlinnia: monohrafiia; za red. L. I. Piddubnoi]*, Kharkiv, INZHEK, 368 s. [in Ukrainian]
4. Kozachenko, G. V. (2013). *Organizational and economic mechanism as an enterprise management tool [Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm yak instrument upravlinnia pidpriemstvom]*, *Ekonomika. Menedzhment. Pidpriemnytstvo: zbirnyk naukovykh prats Skhidnoukrajinskoho natsionalnogo universytetu im. V. Dalia*, Vyp. 11, s. 107–109 [in Ukrainian]
5. Rodionov, O. V. (2009). *Formation of the concept of enterprise social responsibility [Formuvannia kontseptsii sotsialnoi vidpovidalnosti pidpriemstva]*, *Visnyk Skhidnoukrajinskoho natsionalnogo universytetu im. V. Dalia*, No. 6–E, available at: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/vsuvus/2009-6E/09rovsvp.htm> [in Ukrainian]
6. Tompson, A., Strickland, A. (2006). *Strategic management: concepts and situations for analysis. 12th ed. Trans. from Eng. A. R. Ganieva [Strategicheskii menedzhment: kontseptsii i situatsii dlya analiza; per. s angl. A. R. Ganieva]*, Viliams, Moskva, 928 s. [in Russian]
7. Berezina, O. Yu. *Functional aspect of corporate social responsibility [Funktsionalnyi aspekt sotsialnoi vidpovidalnosti korporatsii]*, available at: <http://intkonf.org/berezina-oyu-funktsionalniy-aspekt-sotsialnoyi-vidpovidalnosti-korporatsiy> [in Ukrainian]
8. *Analytical report «Corporate social responsibility in Ukraine 2005–2010: status and prospects for development» (2010) [Analitychnyi zvit «Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist v Ukraini 2005–2010: stan ta perspektyvy rozvytku»]*, Tsentru «Rozvytok korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti», 56 s., available at: <http://csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2014/04/ksv-2005-2010-analitychnyy-zvit.pdf> [in Ukrainian]
9. *Official website of the Ministry of economic development and trade of Ukraine [Ofitsiinyi sait Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy]*, available at: <http://www.me.gov.ua> [in Ukrainian]
10. *Official website of Center «Development of corporate social responsibility» [Ofitsiinyi sait Tsentru «Rozvytok korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti»]*, available at: <http://www.csrukraine.org> [in Ukrainian]